

ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ ЕТНОПРОФЕСІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК НАСЕЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ГАЛИЧИНИ

На основі переписів населення 1989 і 2001 рр. досліджено етнопрофесійну структуру зайнятості населення Галичини. З'ясовано її специфіку та особливості формування. Наголошено на необхідності покращення її якісних характеристик. Підкреслено, що відсутність суттєвих змін у сфері професійної зайнятості не дозволить здійснити необхідні політичні перетворення як у регіоні, так і в країні в цілому.

Ключові слова: *Україна, сучасна Галичина, етнополітичні процеси, національні меншини, професійна структура, етнополітичні конфлікти.*

Lesia Kovach. Ethno-professional characteristics are the population of contemporary Galicia: political context. *On the basis of population censuses in 1989, 2001 investigated the ethnic structure of employment of the population of Galicia. The specifics and peculiarities of formation are clarified. It was also underlined the necessity to improve of its qualitative characteristics. It has been stressed that he lack of significant changes in occupational employment will not allow you to carry out the necessary political transformation in the region and in the country as a whole.*

Key words: *Ukraine, contemporary Galicia, ethno-political processes, national minorities, employment structure, ethno-political conflicts.*

Важливою складовою етнополітичних процесів у державі є відносини в сфері власності та зайнятості, де інтереси як окремих людей, так і їх певних груп мають найвищу концентрацію, а отже, є найбільш конфліктонебезпечними. Особливо їх вплив посилюється у трансформаційні періоди, коли взаємини між етнічними групами, як правило, загострюються. Водночас, уявлення більшості громадян про рівність/нерівність етнічних груп рідко ґрунтується на знаннях реальної соціальної ситуації, тоді як хибність подібних уявлень впливає не тільки на сприйняття етнічними групами одна одної, але

й на можливості маніпулювання етнічними чинниками з боку політиків як на внутрішньодержавному, так і міждержавному рівнях. Через це, зокрема, аналіз етнопрофесійної структури населення України у розрізі сучасної Галичини є важливим не тільки для глибшого розуміння етнополітичних процесів, що відбуваються в країні, а й узгодження інтересів особи і держави, національної більшості та меншості, підвищення функціональної ефективності політики регулювання суспільних процесів у країні.

Вибір критерію професійної належності як основного в аналізі статусних характеристик етнічних груп був спричинений насамперед тим, що саме у професії (занятті) акумульовано більшість стратифікаційних ознак. Це і дохід, і рівень освіти, і складність праці, і престиж, і винагорода. Будучи одним із основних базисів суспільних відносин, саме професійна структура того чи іншого народу відбиває його потенціал у соціальній та економічній конкуренції, а також допомагає спрогнозувати вірогідні політичні наслідки, що їх ця конкуренція може викликати. В політичній науці вже давно утвердилася думка про наявність тісного взаємозв'язку між етнопрофесійною конструкцією і політичними процесами.

У ході дослідження було обчислено показник питомої ваги зайнятості етнонаціональних груп регіону (показує, яку частку становить окрема частина сукупності від усієї сукупності), а також вираховано співвідношення між окремими професійними категоріями етнонаціональних груп у складі усього зайнятого населення, тобто встановлено якісні характеристики структури професійної зайнятості етнонаціональних груп, їхні владні і ресурсні можливості. Адже висока частка осіб, зайнятих фізичною мало-кваліфікованою працею серед представників тієї чи іншої етнонаціональної групи, вказує на низький рівень розвитку її продуктивних сил, реальні можливості та перспективи. У той час як наявність у її складі осіб з високим фаховим рівнем свідчить про їх високу кваліфікацію та створює більше можливостей у доступі до інших життєво важливих благ та ресурсів, насамперед владних.

Показник питомої ваги було використано, щоб встановити пропорційність представництва етнонаціональних груп насамперед у тих видах прикладання праці, які зазвичай вважаються

престижними, тобто виявити або спростувати наявність дискримінації в сфері зайнятості за етнонаціональною ознакою.

Гносеологічний зміст такого виміру полягав у встановленні кількісних показників якісних ознак досліджуваних явищ і процесів та їх пояснення з позицій політичної науки. Адже в демократичних суспільствах, де найбільш сутнісні питання життєдіяльності вирішуються більшістю населення, кількісні показники перетворюються на порівняно різну можливість етнонаціональних груп впливати на прийняття важливих для себе та держави рішень – у процесі референдумів, виборчих кампаній, взаємовідносин з органами державної влади тощо. У багатьох випадках саме чисельність тієї чи іншої національності та наявність у її складі економічно і політично сильних лідерів стає головною підставою для етнічної мобілізації та вимаганні «особливих» прав для себе.

Під час дослідження були використані результати переписів населення України – останнього радянського перепису населення 1989 р. і першого та, на жаль, поки що єдиного в Україні Всеукраїнського перепису населення 2001 р., а також інші статистичні матеріали і наукові розробки з вказаної тематики.

Отже, як свідчать дані останнього Всесоюзного перепису населення 1989 р., на час розпаду СРСР на території Галичини проживало понад 4 млн осіб (1 млн 413 тис. 211 осіб в Івано-Франківській області, 2 млн 727 тис. 410 – у Львівській області та 1 млн 163 тис. 974 – у Тернопільській області). За національним складом населення регіон був, фактично, моноетнічним з абсолютним переважанням етноукраїнського населення. Зокрема, в Івано-Франківській області проживало 1 млн 342 тис. 888 осіб української національності, у Львівській – 2 млн 464 тис. 739 осіб, у Тернопільській – 1 млн 126. тис 395 осіб. Найбільш чисельними національними меншинами регіону були росіяни, поляки, євреї та білоруси. Так, в Івано-Франківській області проживало 57 005 росіян (4,03%), 3 405 поляків (0,24%), 3 257 білорусів (0,23%), 1 988 євреїв (0,14%). У Львівській області відповідні пропорції були такими: 195 116 осіб (7,9%), 26 876 осіб (1,09%), 10 787 осіб (0,43%), 14 240 осіб (0,57%). У Тернопільській кількість росіян становила 26 610 осіб (2,36%), поляків – 6 704 особи (0,59%) [1, с. 10, 12, 16].

Проведений аналіз етнопрофесійної структури зайнятості дозволив встановити, що найбільше українців **Львівської області** було серед робітників (57,7%), причому робітники переважали як серед міського (61,7%), так і сільського населення (51,9%).

Другими за чисельністю серед українців Львівщини були службовці. Їхня кількість становила 595 тис. 391 особу, або 24,2% населення області. Жителями міст було 485 тис. 692 осіб (35,6%), сіл – 109 тис. 699 осіб (10,0%). В основному це були приїжджі або випускники створених після війни вищих навчальних закладів, переважно технічних спеціальностей, покликані забезпечити як потреби народного господарства СРСР, так і стати провідниками комуністичної ідеології. Місцева та творча інтелігенція були витіснені на периферію суспільно-політичного життя краю, емігрували або зазнали репресій.

Найменше українців Львівської області працювало у колгоспах, хоча до 1989 р. частка сільського населення в області була досить значною (у 1970 р. вона дорівнювала 41,2%, у 1979 р. – 47,7%) [1, с. 12–13]. Кількість колгоспників серед селян становила 449 тис. 865 осіб, або 18,2% усього зайнятого населення області. У колгоспах працювало 34 тис. 811 мешканців міст (25,0%) та 415 тис. 054 (37,8%) мешканців сіл.

Незначною серед українців була частка осіб, зайнятих індивідуальною трудовою діяльністю, служителів культу та тих, хто не вказав суспільної групи – 5 тис. 497 осіб, або 0,2% населення Львівської області. З них 2 тис. 484 (0,2%) особи мешкали в містах, а 3 тис. 013 осіб (0,2%) – у селах.

Загальна кількість зайнятого населення серед українців Львівської області становила 1 млн 235 тис. 703 осіб, або 50,1% усього населення, що проживало на її території. Мешканцями міст було 729 тис. 904 особи (53,4%), мешканцями сіл – 505 тис. 799 осіб (46,9%).

В Івано-Франківській області, як і у Львівській, у сфері зайнятості найбільш чисельним соціальним прошарком серед українського населення були робітники – 726 тис. 908 осіб (54,1%). Серед них мешканцями сіл було 410 тис. 407 осіб, мешканцями міст – 316 тис. 501 особа [1, с. 10 – 11].

Меншою, порівняно із Львівщиною, серед українців Івано-Франківщини була кількість службовців – 264 тис. 104 особи

(19,7%). З них 184 тис. 446 осіб проживало в містах (35,2%), а 79 тис. 658 осіб – в селах.

Другими за показником чисельності були колгоспники – 344 тис. 998 осіб (25,7%). У колгоспах працювало 21 тис. 126 осіб (4,0%) – мешканців міст та 323 тис. 872 тис. особи (39,5%) – мешканців сіл.

Найменш чисельною суспільною групою серед українців Івано-Франківської, як і Львівської області, були особи, зайняті індивідуальною трудовою діяльністю, служителі культу та ті, що не вказали свою суспільну належність – 6 тис. 878 осіб (0,5%). У містах таких було 1 тис. 484 особи (0,3%), в селах – 5 394 особи (0,4%).

Частка усього зайнятого населення Івано-Франківської області, порівняно з Львівською, була нижчою і становила 642 214 осіб, або 47,8% загальної кількості населення області [1, с. 431].

Нетипову, як для переважно аграрного регіону, значну частку українців серед робітничого класу Галичини можна пояснити результатом політики індустріалізації, яку проводило керівництво СРСР після її приєднання до України внаслідок перемоги СРСР у Другій світовій війні. Адже соціально-економічні проблеми, викликані війною, передбачалося подолати не тільки за рахунок старих промислових центрів, а й шляхом максимального використання природних і людських ресурсів новоприєднаних територій. Тож уже в перші повоєнні роки у Львові розгорнулося будівництво великих промислових об'єктів: автоскладального заводу проектною потужністю 15 тис. автомобілів у рік, заводів «Львівсільмаш», віконного скла, велосипедного й електролампового, телеграфно-телефонної апаратури, фабрики будівельного картону. Одночасно проводилася реконструкція паровозоремонтного, автогенного, арматурного, інструментального, приладобудівного заводів. Очевидно, пише С. Кондратюк, що такі масштаби й темпи промислового розвитку вимагали і відповідного кадрового забезпечення [2, с. 610–611]. Крім вирішення суто господарських завдань, кількісне збільшення робітничого класу в Галичині відповідало й політичним цілям тодішнього керівництва СРСР – утвердженню в регіоні радянської класової моделі суспільства, де основною соціальною базою режиму був саме робітничий клас. Селянство, де частка українців була досить суттєвою, вважалося політично ненадійним, а сільська праця найменш престижною і

оплачуваною. Про дискримінаційний характер соціально-правового становища селянства в СРСР свідчить хоча б той факт, що протягом 1930-х років керівництво країни прийняло низку нормативно-правових актів, які позбавляли їх свободи пересування. Йдеться про паспортну систему, яка не поширювалася на селян, а лише на мешканців міст, робочих поселень, новобудов та радгоспів. Жителі сіл залишалися безпаспортними аж до I з'їзду колгоспників (1969 р.), коли Рада Міністрів СРСР пішла на полегшення їхнього життя і скасувала громіздку бюрократичну процедуру отримання паспорта. Однак лише нове Положення про паспортну систему, ухвалене у 1974 р., гарантувало отримання паспорта всіма громадянами країни, які досягли 16-річного віку [3]. Процес повної паспортизації розпочався у 1976 році, а завершився лише у 1981 році. Показово, що на території СРСР у сільській місцевості було видано 50 мільйонів паспортів (за даними інформаційно-аналітичного бюлетеня «Права людини в Україні». – Вип. 17. – К., 1996. – С. 97).

Як уже зазначалося, у **Львівській області** на час перепису населення 1989 р. проживало 195 тис 116 осіб, або 7,2% **російської національності**. З них мешканцями міст було 188 тис. 923 осіб, сіл – 6 тис. 193.

На відміну від українців, найчисельнішим соціальним прошарком серед них були службовці – 110 тис. 591 особа, або 56,7% усіх зайнятих росіян Львівської області. Серед міських жителів росіян-службовців було 108 тис. 493 особи (57,4%), серед мешканців сіл – 2 тис. 098 осіб (33,9%).

Другими за чисельністю серед зайнятих росіян були робітники – 82 тис. 020 осіб, або 42,0%. У містах кількість робітників серед росіян становила 79 тис. 157 осіб (41,9%), у селах – 2 тис. 863 особи (46,2%).

У колгоспах Львівської області було зайнято лише 1 тис. 667 осіб російської національності (0,9%). Кількість міських жителів серед росіян становила 737 осіб (0,4%), сільських – 930 осіб (15,0%).

Як і серед українців, незначною була кількість росіян, зайнятих індивідуальною трудовою діяльністю, служителів культури та тих, хто не вказав суспільну групу – 838 осіб (0,4%). Серед міського населення таких налічувалось 536 осіб (0,3%), серед сільського населення – 302 особи (4,9%).

Кількість зайнятого російського населення серед усього населення Львівської області становила 106 тис. 122 особи (54,4%). Мешканцями міст було 102 тис. 505 осіб (54,3%), мешканцями сіл – 3 тис. 617 осіб. (Див. Таблицю 1).

Таблиця 1.

**Кількість населення найбільш чисельних національностей
Галичини за професійними групами
за результатами перепису населення 1989 р*.**

	Все населення		Міське населення		Сільське населення	
	Усього осіб	У % до підсумку	Усього осіб	У % до підсумку	Усього осіб	У % до підсумку
Львівська область						
українці	2464739	100	1366201	100	1098538	100
Із них:						
робітники	1413986	57,4	843214	61,7	570772	51,9
службовці	595391	24,2	485692	35,6	109699	10,0
колгоспники	449865	18,2	34811	2,5	415054	37,8
Особи, зайняті індивідуальною трудовою діяльністю, служителі культу та ті, що не вказали суспільну групу	5 497	0,2	2484	0,2	3013	0,3
Із загальної кількості – зайняті	1235703	50,1	729904	53,4	505799	46,0
росіяни	257964	100	214425	100	43539	100
Із них:						
робітники	139098	53,9	117068	54,6%	22030	50,6
службовці	101861	39,5	94491	44,1	7370	16,9
колгоспники	16634	6,5	2576	1,2	14058	32,3
Особи, зайняті індивідуальною трудовою діяльністю, служителі культу та ті, що не вказали суспільну групу	371	0,1	290	0,1	81	0,2
із загальної кількості – зайняті	139403	54,0	116808	54,5	22595	51,9

Продовження Таблиці 1.

Івано-Франківська область						
українці	1342888	100	523557	100	819331	100
Із них:						
робітники	726908	54,1	316501	60,5	410407	50,1
службовці	264104	19,7	184446	35,2	79658	9,7
колгоспники	344998	25,7	21126	4,0	323872	39,5
Особи, зайняті індивідуальною трудовою діяльністю, служителі культу та ті, що не вказали суспільну групу	6878	0,5	1484	0,3	5394	0,7
із загальної кількості – зайняті	642214	47,8	270968	51,8	371246	45,3

* Національний склад населення України (по Кримській АРСР та областях) за даними Всесоюзного перепису населення 1989 року. – Частина II. – К.: Міністерство статистики України, 1992. – С. 431, 434–435.

У Тернопільській області, як і в двох попередніх, також спостерігалися соціальні диспропорції на користь осіб російської національності. Суспільний статус росіян, переважно міських жителів, визначив високу частку серед них службовців (53,3%), а серед українців та поляків переважали колгоспники та робітники [4, с. 11]. Кількість міського населення серед українців Тернопільської області у 1970 р. становила 21,5%, у 1979 р. – 29,0%, у 1989 р. – 39,1% [1, с. 16–17].

Дослідження галузевої структури зайнятості показало, що у більш розвинених в економічному плані Львівській та Івано-Франківській областях найбільше українців працювало у промисловому виробництві – 453 471 особа (36,7%) та 203 075 осіб (31,6%), відповідно. У сільському і лісовому господарстві Львівської області українців налічувалося 217 106 осіб (17,6%), Івано-Франківської – 157 328 осіб (24,5%) [1, с. 454 – 455]. На будівництві було зайнято 77 053 (6,23%) українців Львівської області та 49 407 (7,7%) Івано-Франківської області. В галузі транспорту і зв'язку працювало 81 588 (6,60%) українців

Львівської області та 37 987 (5,91%) – Івано-Франківської області. В торгівлі і громадському харчуванні Львівської області налічувалось 89 344 (7,23%) українців, а в Івано-Франківській – 44 907 (6,99%). Загалом кількість українців Львівської області, зайнятих у галузях матеріального виробництва, становила 93 4952 особи (75,66%), Івано-Франківської – 502 363 (78,22%) особи.

Усього кількість зайнятого населення серед українців, крім осіб, зайнятих в особистому підсобному господарстві, Львівської області становила 1 млн 235 тис. 703 особи, Івано-Франківської – 642 тис. 214 осіб.

Росіяни, порівняно з українцями, мали більший відсоток зайнятих у невиробничих галузях (охороні здоров'я, фізкультурі і соціальному забезпеченні; народній освіті, культурі, мистецтві; науці і науковому обслуговуванні). У Львівській області у названих галузях працювало 42 201 (39,8%) осіб, в той час як у галузі матеріального виробництва було залучено 63 029 осіб, або 59,4%.

Виділялися цілі сфери, як, наприклад, силові структури, суд, прокуратура, праця в яких була прерогативою саме осіб російської національності. У постанові Пленуму ЦК КПУ від 4 червня 1953 р., зокрема, знаходимо такі відомості щодо структури зайнятості населення Західної України: із 742 секретарів обкомів, міськкомів і райкомів партії лише 62 особи були місцевими жителями. Серед 599 відповідальних працівників апарату обкомів партії таких було лише 22 особи, серед 2 776 відповідальних працівників апарату міськкомів і райкомів партії – тільки 285 осіб. Серед голів, заступників голів і секретарів виконкомів міських і районних Рад депутатів трудящих місцеві українці становили 44%, поміж секретарів міськкомів і райкомів комсомолу – 46%, міських і районних прокурорів – 12%, народних суддів – 40%, голів райспоживспілок – 42%, завідувачів районних і міських фінансових відділів – 44%, завідувачів районних відділів сільського господарства – 16%.

Подібною була ситуація і з висуненням місцевих кадрів на керівні посади в наукових, культурно-освітніх та інших організаціях. Так, у Львові з 1718 професорів та викладачів 12 вищих навчальних закладів місцеву інтелігенцію представляли лише 320 осіб, у складі директорів цих навчальних закладів не було жодного місцевого працівника; серед 25 заступників директорів з місцевих працював

лише один, а серед 42 деканів вузів тільки два були з Західної України [5, с. 146–147].

І якщо до Другої світової війни кількість населення російської національності в Галичині не перевищувала і одного відсотка від загальної кількості населення, то станом на 1989 р. його частка у Львівській області зросла до 7,15% (195 116 осіб), Івано-Франківській області – 4,03% (57 005 осіб), Тернопільській області – 2,28% (26 610 осіб) [1, с. 10, 12, 16].

Міграція росіян у Західну Україну була викликана низкою обставин. По-перше – об'єктивною потребою післявоєнної відбудови, яка потребувала відповідних спеціалістів і кваліфікованої робочої сили, по-друге – політикою влади, спрямованої на його деукраїнізацію та інтеграцію в радянський політичний і соціально-економічний простір. Крім профільних працівників та вчителів кількість російськомовного населення в регіоні була збільшена і за рахунок військ НКВС та прикордонників. Зокрема, у 1944 р. для боротьби з УПА і з метою зміцнення радянської влади на територію Львівщини було надіслано підрозділи НКВС в кількості 6 525 осіб [6, с. 38].

Про негативні наслідки такої політики для професійних характеристик українського населення Галичини красномовно свідчить співвідношення зайнятих розумовою і фізичною працею. У Львівській області відповідні пропорції серед українців у 1989 р. були такими: 70,6% – становили особи, зайняті переважно фізичною працею, 29,4% – переважно розумовою працею. Натомість у росіян ситуація мала прямо протилежний вигляд: 57,1% серед них були зайняті переважно розумовою працею, а 42,9% – переважно фізичною працею. В Івано-Франківській області частка українців, зайнятих переважно фізичною працею, становила 73,7%, переважно розумовою працею – 26,3% [1, с. 501].

Негативним чинником для соціальних характеристик українців Галичини був і той факт, що більшість з них, переважно мешканці Тернопільської та Івано-Франківської областей, проживала в селах та невеликих містечках, що об'єктивно звужувало можливості їхньої соціальної мобільності. Як наслідок, за українцями закріплювалися сфери важкої фізичної праці, що потребувала найпростіших навичок. Однак певні позитивні зрушення в якісних характеристиках професійної структури українців усе ж таки відбувалися та були пов'язані з потребами промислового виробництва. Насамперед, серед них

збільшилася кількість осіб з вищою освітою, яка хоч і не гарантує життєвого успіху, але є головною умовою досягнення престижних статусних позицій та краще оплачується. Так, якщо у 1979 р. кількість українців, які мали вищу освіту, у Львівській області на 1000 зайнятого населення становила 83 особи, то у 1989 р. – 130 осіб. На міське населення припадало 188 осіб, на сільське – 47 осіб [1, с. 364–365].

Порівняти, наскільки змінилася ситуація в сфері зайнятості серед найбільш чисельних етнічних груп регіону після здобуття Україною державної незалежності та виявити основні тенденції її динаміки дозволяють дані **першого Всеукраїнського перепису населення 2001 р.**

«Словник занять» Всеукраїнського перепису населення 2001 р. містить 9 класифікаційних груп (розділів), 97 підгруп, згідно з якими і були розподілені заняття окремих респондентів, названі ними як відповідь на відповідне запитання переписного листа. Під заняттям розуміється діяльність, яка дає заробіток або дохід.

Словник розроблено науковими установами країни на базі чинного в Україні з січня 1995 р. Державного класифікатора України «Класифікатора професій» ДК 003-95 з урахуванням змін, що були внесені протягом 1998 – 2001 рр. Державний класифікатор професій України ґрунтується на Міжнародній стандартній класифікації професій 1998 р. (ISCO – 88), рекомендованій Міжнародною конференцією статистики праці для переведення національних даних у систему, що полегшує міжнародний обмін професійною інформацією [7, с. 6–7]. Оскільки соціальні й економічні зміни постійно модифікують професійну структуру, то й здатність будь-якої окремої класифікації відобразити цю структуру в часі є обмеженою. Саме тому здійснюється постійне оновлення класифікаційної схеми, хоча це й ускладнює процес ідентифікації змін, що відбуваються.

Перша група (розділ) – **«Законодавці, вищі державні службовці, керівники»** – містить професії, що пов'язані з визначенням та формуванням державної політики, законодавчим регулюванням; вищим державним управлінням; правосуддям та прокурорським наглядом; керівництвом підприємствами, установами, організаціями та їх підрозділами незалежно від форм власності та видів діяльності. Група охоплює широке коло професій, пов'язаних зі здійсненням різноманітних функцій управління та керівництва. Присутність у цій

професійній страті є ознакою належності до політичної, управлінської еліти та визначає доступ до власності та ресурсів.

За результатами Всеукраїнського перепису населення 2001 р. у Львівській області частка українців серед законодавців, вищих державних службовців та керівників становила 95,35%, росіян – 5,54%, осіб інших національностей – 1,66%; в Івано-Франківській області вказані пропорції були такими: 96,04%, 3,21%, 0,74%, відповідно; у Тернопільській – 97,17%, 2,06%, 0,76%, відповідно.

У структурі зайнятості зазначених національностей Львівської області найбільшу частку законодавців, вищих державних службовців та керівників мали росіяни – 15,22% (до речі, у Донецькій області, з переважаючим російським населенням, цей показник був меншим і становив 12,21%). Серед українців представників цієї групи професій було 9,23%, серед осіб інших національностей (найбільш чисельними серед них були поляки, білоруси та євреї) – 13,59%.

Схожою була картина і в Івано-Франківській та Тернопільській областях. Так, у структурі зайнятості населення Івано-Франківської області частка росіян серед законодавців, вищих державних службовців та керівників становила 14,47%, осіб інших національностей – 12,8%, українців – 7,59%. У Тернопільській області відповідні пропорції були такими: 13,22%, 11,01%, 8,24%, відповідно.

Частка законодавців, вищих державних службовців та керівників серед усього зайнятого населення України у 2001 р. становила 9,99% (1 724 725 осіб). За цим показником Україна перебувала на середньоєвропейському рівні (10,0%). У країнах Європи у 2001 році питома вага законодавців, вищих державних службовців та керівників коливалася в межах від 2,4% у Румунії – до 13,4% у Великій Британії. Серед зайнятого населення Російської Федерації вона становила 4,3% [8, с. 173].

У 2012 р. кількість законодавців, вищих державних службовців та керівників порівняно з 2001 р. зменшилася до 1494,4 тис. осіб (на 13,36%). Від кількості осіб, які підлягали обстеженню, чоловіків було 754,4 тис. осіб (7,4%), жінок – 740 тис. осіб (7,2%). У розрізі до осіб відповідної статі чоловіки становили 15,7%, жінки – 13,6% [9, с. 34].

Тут і далі в тексті термін «кваліфікація» визначається як здатність виконувати завдання та обов'язки відповідної роботи;

термін «професія» – як здатність виконувати подібні роботи, що вимагають від особи певної кваліфікації; а термін «робота» вживається в значенні певних завдань та обов'язків, що виконані, виконуються чи повинні бути виконані однією особою.

Інша престижна соціальна група, належність до якої вважається індикатором соціальної впливовості, є «**Професіонали**». Професії цієї групи вимагають від працівника кваліфікації за дипломами про вищу освіту, що відповідає рівню спеціаліста, магістра, про присудження наукового ступеня кандидата наук, доктора наук, атестатам ученого звання старшого наукового співробітника, доцента, професора. Професійні знання полягають у збільшенні наявного фонду знань, застосуванні певних концепцій, теорій та методів для розв'язання певних проблем чи в систематизованому викладанні відповідних дисциплін у повному обсязі.

Серед усіх професіоналів Львівської області частка українців становила 92,5%, росіян – 5,92%, осіб інших національностей – 1,47%. В Івано-Франківській області ці показники серед названих національностей були, відповідно: 96,02%, 3,20%, 0,70%. У Тернопільській області – 97,39%, 2,0%, 0,58%, відповідно.

У структурі зайнятості найбільшу кількість представників цієї групи професій мали росіяни. У Львівській області професіоналів серед росіян було 24,46% (для порівняння: у Донецькій області, де кількість етнічних росіян дорівнювала майже 40,0%, цей показник становив 12,16%), українців – 13,85%, осіб інших національностей – 18,11%. В Івано-Франківській області відповідні пропорції становили: 19,7%, 10,38%, 16,49%. У Тернопільській області – 18,78%, 12,06%, 12,38%, відповідно.

Частка професіоналів серед усього зайнятого населення України становила 12,23% (2 109 714 осіб).

У 2012 р. їх кількість зменшилася до 2002,6 тис. осіб (на 5,08%). Від кількості осіб, які підлягали обліку, чоловіків було 624,1 особи (6,1%), жінок – 1378,5 (13,5%). У розрізі до осіб відповідної статі чоловіки становили 13,0%, жінки – 25,3%.

До групи професій, участь у яких також вважається престижною, належать «**Фахівці**» – люди, які володіють знаннями в одній або більше галузях природничих, технічних чи гуманітарних наук. Професійні завдання полягають у виконанні спеціальних робіт, пов'язаних із застосуванням положень та

використанням методів відповідних наук. Це професії, яким відповідає кваліфікація за дипломом чи іншим відповідним документом молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста, що проходить післядипломну підготовку (стажування, інтернатуру, клінічну ординатуру); спеціаліста (на роботах з керування складними технічними комплексами та їх обслуговування).

Частка українців серед фахівців Львівської області становила 93,65%, росіян – 5,0%, осіб іншої національності – 1,31%.

У структурі зайнятості найбільшу кількість представників цієї групи професій мали росіяни – 18,69%. В українців зазначений показник становив 12,66%, серед осіб інших національностей – 14,59%.

В Івано-Франківській області частка українців серед усіх фахівців області становила – 96,58%, росіян – 2,88%, осіб інших національностей – 0,545.

У структурі зайнятості найбільшу кількість представників цієї групи професій мали росіяни – 17,59%. Децю меншою вона була в осіб інших національностей – 12,55%. Серед українців кількість таких осіб була найменшою і становила 10,35%.

У Тернопільській області частка фахівців серед українців становила 97,72%, росіян – 1,78%, осіб інших національностей – 0,49%.

У структурі зайнятості фахівців серед українців було 10,94%, серед росіян – 15,06%, серед осіб інших національностей – 9,38%.

Частка фахівців серед усього зайнятого населення України становила 12,23% (2 325 937).

У 2012 р. їх кількість зменшилася до 1358,9 тис. осіб (на 41,58%). Від кількості осіб, які підлягали обліку, чоловіків було 367,6 тис. осіб (3,6%), жінок – 991,3 тис. осіб (9,7%). У розрізі до осіб відповідної статі чоловіки становили 7,7%, жінки – 18,2% [9, с. 35].

Четверта група – «Технічні службовці» – включає професії, які передбачають знання, необхідні для підготовки, збереження та відновлення інформації та проведення обчислень. Професійні знання цієї групи пов'язані з виконанням секретарських обов'язків, роботою на друкарських машинках чи інших конторських машинках, записами та опрацюванням цифрових даних чи обслуговуванням клієнтів (поштове обслуговування, операції грошового обігу, надання довідок, реєстрації або переведення інформації тощо). Професії вимагають повної загальної середньої та про-

фесійної освіти чи повної загальної середньої освіти та професійної підготовки на виробництві.

Частка українців серед усіх технічних службовців Львівської області становила 93,18%, росіян – 5,43%, осіб інших національностей – 1,37%. В Івано-Франківській області вказані пропорції були такими: 96,38%, 3,04%, 0,56%, відповідно. У Тернопільській області – 94,88%, 3,80%, 1,30%, відповідно.

У структурі зайнятості найбільшу кількість представників цієї групи професій в усіх названих областях Галицького регіону мали росіяни. У Львівській області їхня частка становила 5,20%, в Івано-Франківській – 3,79%, у Тернопільській – 7,86%. Серед українців Львівської області представників цієї групи професій було 3,23%, Івано-Франківської – 2,10%, Тернопільської – 2,59%; серед осіб інших національностей Львівської області – 3,90%, Івано-Франківської – 2,69%, Тернопільської – 6,08%, відповідно.

Частка «Технічних службовців» серед усього зайнятого населення України також була на низькому рівні і дорівнювала 3,68% (635 475 осіб).

У 2012 р. кількість технічних службовців зменшилася до 432,1 тис. осіб (на 32,01%). Від кількості осіб, які підлягали обліку, чоловіків було 61,0 тис. осіб (0,6%), жінок – 371,1 тис. осіб (3,6%). У розрізі до осіб відповідної статі чоловіків налічувалося 1,3%, жінок – 6,8%.

Незначна кількість технічних службовців у структурі зайнятості населення України, яка в Галичині серед росіян та осіб інших національностей є помітно вищою за середньоукраїнські показники, свідчить про суттєву згорнутість сфери непобутових послуг (юридичні, наукові, консалтингові та інші), комунікативної та інформаційної інфраструктури, що, з одного боку, «підтримує» ціновий диктат, зловживання з боку чиновників та структур-монополістів щодо сфери малого бізнесу та підприємництва, а з іншого – продукує подальшу правову необізнаність та незахищеність широких верств населення. Для порівняння – в країнах Європи у 2001 р. цей показник коливався в межах 4,2% у Румунії і 16,2% у Бельгії. У Великій Британії його значення дорівнювало 13,4%, у Швейцарії – 13,8%, у Німеччині – 12,9%, в Іспанії – 9,7%, у Польщі – 7,7%. Нижчим за український цей показник був лише на території Російської Федерації, де він становив 3,4%.

Особливе місце з огляду престижності посідають представники п'ятої групи – **«Працівники сфери обслуговування та торгівлі»**. Група охоплює професії, які передбачають наявність знань, необхідних для надання відповідних послуг чи здійснення торгівлі. Професійні завдання охоплюють забезпечення послугами, пов'язаними з поїздками, побутом, харчуванням, обслуговуванням, охороною, підтриманням правопорядку, торгівлею тощо. Більша частина професій цієї групи вимагає повної загальної середньої та професійної освіти або повної загальної середньої освіти та професійної підготовки на виробництві. Високий соціальний престиж має менеджерський прошарок цієї групи.

Частка українців, зайнятих у цій групі професій, у Львівській області становила 94,90%, росіян – 3,83%, осіб інших національностей – 1,23%. В Івано-Франківській області відповідні пропорції були такими – 97,1%, 2,34%, 0,55%; у Тернопільській області – 98,02%, 1,45%, 0,52%, відповідно.

У структурі зайнятості українців, що працювали у сфері обслуговування і торгівлі Львівської області, було 9,26%, Івано-Франківської – 9,44%, Тернопільської – 7,19%. У росіян цей показник був вищим і становив 10,33% у Львівській області, 12,99% – Івано-Франківській області, 8,05% – Тернопільській області. В осіб інших національностей Львівської області цей показник дорівнював 9,84%, Івано-Франківської – 11,73%, Тернопільської – 6,6%.

Частка «Працівників сфери обслуговування та торгівлі» серед усього зайнятого населення України у 2001 р. становила 11,09% (1 913 591 особу).

У 2012 р. кількість представників цієї групи професій зменшилася до 882,4 тис. осіб (на 53,89%). Від кількості осіб, які підлягали обліку, чоловіків було 269,6 осіб (2,6%), жінок – 612,8 (6,0%). У розрізі до осіб відповідної статі чоловіки становили 5,6%, жінки – 11,3%.

Шоста група занять – **«Кваліфіковані працівники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства»**. Група містить професії, які передбачають знання, необхідні для сільськогосподарського виробництва, лісового господарства, риборозведення та рибного промислу. Професійні завдання полягають у вирощуванні врожаю, розведенні тварин чи полюванні, вилуви риби чи її розведенні, збереженні та експлуатації лісів з

орієнтацією, головним чином, на ринок і реалізацію продукції організаціям збуту, торговельним підприємствам чи окремим покупцям. Освіта має бути повною загальною середньою або професійною чи повною загальною середньою з професійною підготовкою на виробництві.

У Львівській області частка українців серед кваліфікованих працівників сільського та лісового господарства, риборозведення та рибальства становила 98,77%, росіян – 0,53%, осіб інших національностей – 0,69%. В Івано-Франківській області відповідні пропорції були такими: 99,34%, 0,37%, 0,27%. У Тернопільській області – 99,1%, 0,56%, 0,35%, відповідно.

У структурі зайнятості населення Львівської області найбільшу частку представників цієї групи професій мали українці – 1,35%. Серед усіх зайнятих росіян людей цих професій було 0,20%, осіб інших національностей – 0,79%.

В Івано-Франківській області найбільшу частку у цій групі професій також мали українці – 1,86%. Другими за величиною вказаного показника були особи інших національностей – 1,11%. Серед росіян частка осіб цієї групи професій становила лише 0,40%.

Схожою була ситуація і в Тернопільській області. Так, частка українців у цій сфері прикладання праці була найбільшою і становила 2,52%. Натомість росіян, зайнятих вказаним видом діяльності, було лише 1,09%, осіб інших національностей – 1,54%.

Частка «Кваліфікованих працівників сільського та лісового господарства, риборозведення та рибальства» серед усього зайнятого населення України у 2001 р. була найменшою і становила 2,53% (436 989 осіб). Для порівняння: у країнах Європи, зокрема у Польщі, цей показник дорівнював 18,1%, Румунії – 42,6%, Португалії – 11,6%, Німеччині – 2,0%, Бельгії – 1,7%, Російській Федерації – 2,6% [8, с. 174].

У 2012 р. кількість представників цієї групи професій зменшилася до 102,2 тис. осіб (на 76,62%). Від кількості осіб, які підлягали обстеженню, чоловіків було 42,4 тис. осіб (0,4%), жінок – 59,8 тис. осіб (0,6%). У розрізі до осіб відповідної статі, чоловіки становили 0,9%, жінки – 1,1%.

Сьома група (розділ) – **«Кваліфіковані працівники з інструментом»** – включає професії, які передбачають знання, необхідні для вибору способів використання матеріалів та інстру-

ментів, визначення стадій робочого процесу, характеристик та призначення кінцевої продукції. До групи належать професії, пов'язані з видобуванням корисних копалин, будівництвом та виробленням різної продукції. Ці професії вимагають повної загальної середньої та професійної освіти і професійної підготовки на виробництві. Для деяких професій потрібна кваліфікація молодшого спеціаліста.

Частка українців, охоплених цією групою занять, серед усіх зайнятих цією групою професій у Львівській області становила 55,74%, росіян – 2,87%, осіб інших національностей – 1,13%. В Івано-Франківській області відповідні пропорції були такими: 97,88%, 1,65%, 0,46%, у Тернопільській області – 98,15%, 1,24%, 0,60%, відповідно.

У структурі зайнятості українців Львівської області представників цієї групи професій було 10,82%, росіян – 8,94%, осіб інших національностей – 10,50%. В Івано-Франківській області вказані показники були такими: 9,52% – частка цієї групи професій серед українців, 9,15% – серед росіян, 9,76% – серед осіб інших національностей. У Тернопільській області – 7,52%, 7,21%, 7,88%, відповідно.

Частка «Кваліфікованих працівників з інструментом» серед усього зайнятого населення України у 2001 р. становила 11,98% (2 067 580 осіб).

У 2012 р. кількість представників цієї групи професій зменшилася до 1386,7 тис. осіб (на 32,94%). Від кількості осіб, які підлягали обліку, чоловіків було 1133,4 тис. осіб (11,1%), жінок – 253,3 тис. осіб (2,5%). У розрізі до осіб відповідної статі, чоловіки становили 23,6%, жінки – 4,7%.

Восьма група – **«Оператори та складальники устаткування і машин»** – об'єднує професії, які потребують знань, необхідних для експлуатації та нагляду за роботою устаткування та машин, у тому числі високоавтоматизованих, а також для їх складання.

Професійні завдання охоплюють розроблення корисних копалин чи нагляд за їх видобуванням, ведення робочого процесу та виробництво продукції на устаткуванні чи машинах, керування транспортними засобами чи пересувними установами, складання виробів із деталей та вузлів.

У Львівській області частка українців серед професій цієї групи становила 96,83%, росіян – 2,18%, осіб інших національностей – 0,95%. В Івано-Франківській області вказані показники були такими:

98,27%, 1,32%, 0,40%, у Тернопільській області – 98,51%, 0,88%, 0,59%, відповідно.

У структурі зайнятості Львівської області найбільшу кількість таких осіб мали українці – 13,08%. Серед росіян цей показник становив 8,13%, серед осіб інших національностей – 10,60%. Схожою була ситуація в Івано-Франківській та Тернопільській областях. Так, частка українців, зайнятих у цій групі професій, в Івано-Франківській області становила 11,21%, росіян – 8,61%, осіб інших національностей – 10,03%. У Тернопільській області значення цього показника в українців дорівнювало 13,06%, росіян – 8,87%, осіб інших національностей – 13,57%.

Частка «Операторів та складальників устаткування і машин» серед усього зайнятого населення України у 2001 р. становила 15,30% (2 639 733 осіб).

У 2012 р. кількість представників цієї групи професій зменшилася до 1508,5 тис. осіб (на 42,86%). Від кількості осіб, які підлягали обліку, чоловіків було 1131,7 тис. осіб (11,01%), жінок – 376,7 тис. осіб (3,7%). У розрізі до осіб відповідної статі чоловіки становили 23,6%, жінки – 6,9%.

До найменш престижних, безумовно, належить дев'ята група – **«Найпростіші професії»**. Заняття цієї групи потребують знань для виконання простих завдань з використанням ручних інструментів, у деяких випадках зі значними фізичними зусиллями.

Професійні завдання пов'язані з продажем товарів на вулиці, збереженням та охороною майна, прибиранням, чищенням, пранням, прасуванням та виконанням низькокваліфікованих робіт у видобувній, сільськогосподарській, риболовній, будівельній та промисловій галузях тощо. Для професій цієї групи достатньо неповної середньої освіти та мінімальної професійної підготовки на виробництві чи інструктажу.

У Львівській області частка українців серед професій цієї групи становила – 98,06%, росіян – 1,12%, осіб інших національностей – 0,80%. В Івано-Франківській області значення цього показника в українців становило 99,10%, у росіян – 0,61%, осіб інших національностей – 0,27%. У Тернопільській області відповідні пропорції були такими: 98,81%, 0,68%, 0,50%, відповідно.

У структурі зайнятості Львівської області найвищим значення цього показника було саме серед українців – 26,17%. Серед росіян

частка «Найпростіших професій» була значно меншою і становила 8,28%, серед осіб інших національностей – 17,68%. В Івано-Франківській області відповідні пропорції були такими: 37,50%, 13,25%, 22,79%. У Тернопільській області: 34,18%, 17,98%, 29,52%, відповідно.

Частка «Найпростіших професій» серед усього зайнятого населення України становила 19,38% (3 344 448 осіб), тоді як у Швейцарії вона, наприклад, дорівнювала 5,9%, Польщі – 7,9%, Німеччині – 8,5% [8, с. 176].

У 2012 р. кількість представників цієї групи професій серед населення України, що можна оцінити як дуже позитивний факт, також зменшилася (на 67,88%) і становила 1074,5 тис. осіб, або 13,16%. Від кількості осіб, які підлягали обліку, чоловіків було 413,8 тис. осіб (4,0%), жінок – 660,7 тис. осіб (6,5%). У розрізі до осіб відповідної статі чоловіки становили 8,6%, жінки – 12,1%.

Наочним відображенням якості структури зайнятості найбільш чисельних національностей населення Галичини є Таблиці 2, 3, 4.

Таблиця 2.

Частка зайнятих найбільш чисельних національностей за професійними групами у Львівській області у (%) за матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 року*

Заняття	Усього	У тому числі:		
		українці	росіяни	особи інших національностей
Львівська область				
Усе зайняте населення	100	100	100	100
У тому числі:				
Законодавці, вищі державні службовці, керівники	9,48	9,23	15,22	13,59
Професіонали	14,28	13,85	24,46	18,11
Фахівці	12,89	12,66	18,69	14,59
Технічні службовці	3,31	3,23	5,20	3,90
Працівники сфери обслуговування та торгівлі	9,31	9,26	10,33	9,84
Кваліфіковані працівники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства	1,33	1,38	0,20	0,79

Продовження Таблиці 2.

Заняття	Усього	У тому числі:		
		українці	росіяни	особи інших національностей
Кваліфіковані працівники з інструментом	10,76	10,82	8,94	10,50
Оператори та складальники устаткування та машин	12,88	13,08	8,13	10,60
Найпростіші професії	25,45	26,17	8,28	17,68

*Таблицю складено за відомостями джерела: Поточна інформація Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Таблиця 3.

Частка зайнятих найбільш чисельних національностей за професійними групами в Івано-Франківській області у (%) за матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 року*

Заняття	Усього	У тому числі:		
		українці	росіяни	особи інших національностей
Івано-Франківська область				
Усе зайняте населення	100	100	100	100
У тому числі:				
Законодавці, вищі державні службовці, керівники	7,74	7,59	14,47	12,8
Професіонали	10,57	10,38	19,7	16,49
Фахівці	10,48	10,35	17,59	12,55
Технічні службовці	2,14	2,10	3,79	2,69
Працівники сфери обслуговування та торгівлі	9,52	9,44	12,99	11,73
Кваліфіковані працівники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства	1,83	1,86	0,40	1,11
Кваліфіковані працівники з інструментом	9,52	9,52	9,15	9,76
Оператори та складальники устаткування та машин	11,16	11,28	8,61	10,03
Найпростіші професії	37,02	37,5	13,25	22,79

*Таблицю складено за відомостями джерела: Поточна інформація Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Таблиця 4.

Частка зайнятих найбільш чисельних національностей за професійними групами у Тернопільській області у (%) за матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 року*

Заняття	Усього	У тому числі:		
		українці	росіяни	особи інших національностей
Тернопільська область				
Усе зайняте населення	100	100	100	100
У тому числі:				
Законодавці, вищі державні службовці, керівники	8,32	8,24	13,22	11,01
Професіонали	12,15	12,06	18,78	12,38
Фахівці	10,98	10,94	15,05	9,38
Технічні службовці	2,68	2,59	7,86	6,08
Працівники сфери обслуговування та торгівлі	7,19	7,19	8,05	6,6
Кваліфіковані працівники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства	2,50	2,52	1,09	1,54
Кваліфіковані працівники з інструментом	7,52	7,52	7,21	7,88
Оператори та складальники устаткування та машин	13,0	13,058	8,87	13,57
Найпростіші професії	33,94	34,18	17,98	29,52

*Таблицю складено за відомостями джерела: Поточна інформація Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Отже, незважаючи на повне кількісне домінування українців у національному складі населення Галичини, вони мали гіршу структуру професійної зайнятості, ніж росіяни та особи іншої національності. Зокрема, серед росіян та представників інших етнічних груп більшою була частка «Законодавців, вищих

державних службовців, керівників», представників групи професій «Професіонали» та «Фахівці». Серед українців найчисельнішою була група «Найпростіших професій», де кількість зайнятих серед них в Івано-Франківській та Тернопільській областях перевищувала третину від усіх зайнятих. Для порівняння – серед росіян Львівської області цей показник становив 8,28%, Івано-Франківської області – 13,25%, Тернопільської області – 17,98%. Вищою була і освіченість російського населення.

Таким чином, здобуття Україною державної незалежності хоча певним чином і мінімізувало нееквівалентність у структурі зайнятості населення на користь українців (якщо у 1989 р. кількість осіб, зайнятих переважно фізичною працею, серед них становила 70,6%, то у 2001 р. таких налічувалося лише 51,42% – узагальнено показники 4 останніх професійних категорій), але кардинальних змін, які б свідчили про суттєві позитивні зрушення в кваліфікаційних характеристиках трудового потенціалу українського населення Галичини та відповідали вимогам інформаційно-інноваційного суспільства постіндустріального типу, так і не сталося.

Дисбаланс на користь «синьокомірцевих» професій, пов'язаних із малокваліфікованою фізичною працею, з одного боку, можна розглядати як наслідок національної політики попередніх режимів, коли на керівні посади призначалися особи неукраїнської національності, історично тривалим в часі переважанням сільського населення над міським, а з другого – як вияв впливу незавершеності процесів суспільно-політичної та економічної трансформації усього українського суспільства.

Загалом же в регіоні відсутні передумови виникнення етнополітичних конфліктів за ознакою професійної належності як таких – національні меншини не висувають звинувачень у дискримінації за етнічною ознакою. До того ж вони є нечисленими і мають дисперсний характер розселення, що значно зменшує потенціал маніпуляції національним питанням, зокрема з боку сусідньої Польщі, до складу якої землі Галичини входили в різні історичні періоди. І хоча партії правого спрямування цієї країни час від часу висувають певні претензії, пов'язані з питаннями національної пам'яті, вони не мають вирішального впливу на характер українсько-польських відносин, визначених як стратегічне

партнерство. Проте небезпека негативного впливу російського чинника і актуалізації у зв'язку з цим питання (проекту) Галичини, однаково деструктивного як для України, так і Польщі, зважаючи на ресурсний і військовий потенціал Російської Федерації, – залишається досить реальною.

Росіяни Галичини, хоч і зазнали зміни свого соціального статусу, трансформувались з привілейованої меншості, тобто тих, хто, незважаючи на свою нечисленність, на правах переможців володів владою, – в національну, водночас більшість з них досить успішно адаптувалася до нових суспільно-політичних реалій. Вони й надалі зберігають кращу структуру зайнятості, а отже, й вищі соціальні позиції, порівняно з українцями та особами інших етнопонаціональних груп. Та їхня частина, яка не сприйняла політичних змін, зокрема, здобуття Україною державної незалежності, насамперед військово-службовці, виїхала з України ще на початку 1990-х років.

Водночас, необхідно зазначити, що, незважаючи на відсутність вагомого статусного домінування одних етнічних груп над іншими, необхідність реформування структури соціально-економічних відносин у регіоні, як і в державі в цілому, постає більш ніж гостро. Висока частка осіб, зайнятих фізичною малокваліфікованою працею, що перевищує 50%, нечисленність середнього класу (за різними підрахунками кількість його представників коливається на рівні 8 – 12%) вказує на низький рівень розвитку промислового виробництва, слабе застосування наукомістких та ресурсозберігаючих технологій, знижує рівень життя населення, а головне – не дозволяє оновити політичну систему країни. Невирішеність цієї проблеми й надалі залишатиметься основним гальмом політичних перетворень не тільки Галичини, а й України в цілому, визначаючи наукову значимість і актуальність завдань, пов'язаних з реформуванням вітчизняної економічної і соціальної сфери країни.

1. Національний склад населення України (по Кримській АРСР та областях) за даними Всесоюзного перепису населення 1989 року. – Частина II. – К.: Міністерство статистики України, 1992. – 510 с.

2. Кондратюк С. Зміни етнопонаціонального складу населення Львова (1944 – 2000) / С. Кондратюк // Вісник Львівського університету. – Серія: Історія. – 2007. Спеціальний випуск. – С. 608–615.

3. Совет Министров СРСР. Постановление «Об утверждении Положения о паспортной системе в СССР» от 28 августа 1974 г. №67 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0677400-74>

4. Барна І.М. Етнографічне дослідження регіону (на матеріалах Тернопільської області): автореф. дис. ...к. геогр. н.: 11.00.02 – економічна та соціальна географія / Ірина Миколаївна Барна; Львівський національний університет ім. І.Франка. – Львів, 2005. – 19 с.

5. Котигоренко В. Етнічні протиріччя і конфлікти в сучасній Україні: політологічний концепт / В. Котигоренко. – К.: Світогляд, 2004. – 722 с.

6. Служинська З. Рід людський в Україні / З. Служинська. – Львів, 1995. – С. 38.

7. Зайняте населення України. Населення, зайняте економічною діяльністю, за групами занять за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р. / Державний комітет статистики України; ред. О. Г. Осауленко. – К., 2004.

8. Мельник С.В. Напрями використання робочої сили у професійному розрізі в Україні та за кордоном / С.В. Мельник // Економіка промисловості. – 2005. – №1. – С. 172–179.

9. Заробітна плата за професійними групами у 2012 р. (за матеріалами вибіркового обстеження) / відпов. за вип. І.В. Сенік. – К.: Державна служба статистики України. – 2013.